

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

Корекція писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з
порушенням фонематичного аналізу та синтезу

Виконала студентка групи СОМ(л)-2
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Бойко Олександра Олексіївна
Керівник: Горшкова Г. В.
Рецензент: Бохонкова Ю. О.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя
2024 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 87 с., 9 табл., 25 рис., 65 джерел, 8 додатків.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити ефективність корекційної програми писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу.

Об'єкт дослідження: писемне мовлення дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження: писемне мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу.

Методи дослідження:

- теоретичні (вивчення і аналіз літературних джерел, узагальнення та систематизація);
- емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи); модифікована методика обстеження писемного мовлення А. Малярчук; модифікована методика Н. Чередніченко, Д. Горбачова «Комплексна діагностика дисграфічних та дизорфографічних помилок у письмі молодших школярів із порушенням писемного мовлення»;
- статистичні: якісний та кількісний аналіз емпіричних досліджень.

У сучасних наукових доробках констатовано збільшення кількості учнів початкої школи з порушенням писемного мовлення. Сформованість фонематичних процесів є підґрунтям для розвитку навичок писемного мовлення. Найбільш численною групою дітей з порушенням писемного мовлення (за класифікацією М. Шеремет) є учні, які мають порушення фонематичного аналізу та синтезу, помилки яких пов'язані: знесформованістю фонематичного аналізу та синтезу; з порушенням граматичної будови та несформованістю морфологічного аналізу слів; з порушенням синтаксичного аналізу та узагальнень і недостатньою автоматизацією правил написання речень. Розроблена програма з корекції писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу, яку можуть застосовувати вчителі- логопеди на корекційних та логопедичних заняттях, надає можливість підвищити ефективність корекційної роботи.

ДИСГРАФІЯ, ДІТИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ, КОРЕКЦІЯ, ПОРУШЕННЯ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ, ФОНЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ І СИНТЕЗ, ФОНЕМАТИЧНЕ СПРИЙМАННЯ.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Згідно з Державним стандартом початкової освіти однією з ключових компетентностей учнів початкової школи є вільне володіння державною мовою, що передбачає вміння висловлювати свої думки та почуття, як усно, так і письмово [7]. Однак за даними наукових джерел та вчителів-логопедів закладів середньої освіти кількість дітей молодшого шкільного віку, що мають порушення писемного мовлення зростає. Тому до числа найважливіших завдань логопедичної роботи з молодшими школярами, які мають порушення писемного мовлення, є розвиток фонематичного аналізу і синтезу, формування вміння самоконтролю за власним письмом.

Проблему порушення читання та письма вивчали дослідники різних галузей:

- клінічний аспект (Л. Бадалян, К. Єфремов, М. Заваденко, Д. Ісаєв, В. Ковальов, О. Корнєв, С. Ляпідевський, С. Мнухін, Г. Сухарєва, Р. Ткачов, Л. Чутко та ін.);
- педагогічний аспект (Н. Голуб, О. Гопіченко, Г. Каше, І. Лазарєва, Р. Левіна, О. Логінова, Р. Лалаєва, Л. Парамонова, Т. Пічугіна, Л. Спірова, І. Садовнікова, М. Хватцев, Н. Чередніченко та ін.);
- психофізіологічний (М. Безруких, О. Крещенко, Л. Соколова, О. Токарева та ін.);
- нейрофізіологічний (Р. Мачинська, І. Лукашевич, М. Фішман та ін.);
- психолінгвістичний (Е. Данілавічюте, Р. Лалаєва, Е. Соботович, В. Тарасун та ін.);
- нейропсихологічний (Т. Ахутіна, Т. Візель, О. Лурія, Л. Цветкова та ін.).

Вважаємо, що проблему корекції порушень писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу у сучасних наукових джерелах висвітлено недостатньо, що доводить актуальність обраної теми дослідження.

Об'єкт дослідження: писемне мовлення дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження: писемне мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити ефективність корекційної програми писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу.

Відповідно до мети визначено завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми порушень писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку.
2. Визначити особливості писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу.
3. Розробити корекційну програму писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу та емпірично дослідити ефективність її застосування.

Методи дослідження:

- теоретичні (вивчення і аналіз літературних джерел, узагальнення та систематизація);
- емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи); модифікована методика обстеження писемного мовлення А. Малярчук; модифікована методика Н. Чередніченко, Д. Горбачова «Комплексна діагностика дисграфічних та дизорфографічних помилок у письмі молодших школярів із порушенням писемного мовлення»;
- статистичні: якісний та кількісний аналіз емпіричних досліджень.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять:

- теорії про структурно-функціональну основу процесів письма та читання (праці О. Корнева, Р. Лалаєвої, І. Садовнікової, Т. Єгорова, Л. Зіндер, Д. Ельконіна, Л. Щерби, О. Лурія, Л. Цветкової та ін.);
- сучасні методики діагностики порушень письма та читання (А. Малярчук, Н. Чередніченко., Д. Горбачова, О. Іншакової, Т. Фотекової та ін.);
- сучасні методи корекції порушень писемного мовлення (М. Шеремет, Є. Соботович).

Теоретичне значення полягає у висвітленні стану розробленості проблеми порушень писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку та виявленні особливостей писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що запропоновано діагностичний інструментарій дослідження дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу та розроблено й апробовано програму з корекції писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу, які можуть використовуватись у професійній діяльності вчителів-логопедів закладів загальної середньої освіти. Бази дослідження: Запорізька гімназія № 101, Запорізька гімназія № 4.

Апробація результатів дослідження.

Бойко О. Особливості писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з дисграфією внаслідок порушень мовленнєвого аналізу та синтезу. *Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу: проблеми, рішення, перспективи*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 26–27 жовтня 2023 р.). Запоріжжя, 2023.

Структура магістерської роботи: магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел.

Обсяг роботи – 87 сторінок, з яких 50 – основний текст. Список використаних джерел нараховує 65 найменувань.

ВИСНОВКИ

Теоретичне обґрунтування ефективності програми з корекції писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу й результати емпіричного дослідження дозволили досягнути мети нашого дослідження та сформулювати висновки відповідно до поставлених завдань.

1. Встановлено, що зазначена проблема в науці розглядається досить активно, але існує різні погляди на класифікацію порушень писемного мовлення. У дослідженні ми спирались на класифікацію порушень писемного мовлення М. Шермет, згідно з якою виділяють: артикуляторно-акустичне порушення писемного мовлення, акустичне порушення писемного мовлення, внаслідок порушення мовленнєвого аналізу та синтезу, аграматичне порушення писемного мовлення та оптичне порушення писемного мовлення.

Визначено, що фонематичні процеси в онтогенезі формуються у певній послідовності та повинні бути сформованими на час початку навчання дитини. У разі несформованості всіх ланок фонематичних у дітей молодшого шкільного віку виникає порушення писемного мовлення, яке проявляється у стійких помилках в писемному мовленні.

2. Обґрунтовано, що порушення писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу має певні особливості. Вони проявляються у трьох групах помилок: які пов'язані з несформованістю фонематичного аналізу та синтезу; які пов'язані з порушенням граматичної будови та несформованістю морфологічного аналізу слів; які пов'язані з порушенням синтаксичного аналізу та узагальнень і недостатньою автоматизацією правил написання речень.

3. В межах дослідження проведено педагогічний експеримент, який відбувався у три етапи (констатувальний, формувальний, контрольний етапи). Розроблений діагностичний комплекс дав змогу під час

констатувального етапу педагогічного експерименту встановити, що учні експериментальної та контрольної групи мали переважно низький рівень навичок синтаксичних та морфологічних узагальнень, аналізу та синтезу (90%) та низький рівень навичок звукового та складового аналізу, синтезу та навичок фонематичної диференціації звуків (70%). У процесі формувального етапу педагогічного експерименту в освітній процес експериментальної групи впроваджено авторську програму з корекції писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу, яка містить теоретичний та практичний блоки. Після реалізації розробленої програми під час контрольного етапу педагогічного експерименту показники розвитку писемного мовлення дітей експериментальної групи значно покращилися. Здійснивши порівняльний аналіз результатів дітей експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапах дослідження, доведено, що кількість дітей, що мають середній рівень навичок синтаксичних та морфологічних узагальнень, аналізу та синтезу збільшився на 60%, дітей з достатнім рівнем – на 20%, з низьким рівнем – відсутні та з'явилися учні високим рівнем, кількість яких становить 10%. Кількість дітей з середнім рівнем навичок звукового та складового аналізу, синтезу та навичок фонематичної диференціації звуків збільшилась на 40%, з достатнім рівнем – на 30%. Дітей з високим рівнем не виявлено (з огляду на короткий термін реалізації програми), але вже відсутні діти з низьким рівнем.

На підставі вищезазначеного можна констатувати, що всі завдання дослідження виконані у повному обсязі. Результати дослідження довели, що авторська програма з корекції писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу є ефективною.

Теоретичне значення полягає у висвітленні стану розробленості проблеми порушень писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку

та виявленні особливостей писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що запропоновано діагностичний інструментарій дослідження дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу та розроблено й апробовано програму з корекції писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушенням фонематичного аналізу та синтезу, які можуть використовуватись у професійній діяльності вчителів-логопедів закладів загальної середньої освіти.